

Interview Theresia Degener, lid van het VN-comité, over het VN-verdrag voor de rechten van personen met een handicap

“Dit verdrag niet goed uitvoeren is schending van mensenrechten”

Het ziet ernaar uit dat de Nederlandse regering in 2015 het ‘VN-verdrag voor de rechten van personen met een handicap’ gaat bekrachtigen. Nederland moet het verdrag daarna gaan uitvoeren. De Duitse hoogleraar Recht en Disability Studies Theresia Degener is vice-voorzitter van het VN-comité dat controleert of een land het verdrag goed uitvoert. Onlangs was ze in Nederland. We spraken met haar over het belang van het verdrag en over wat we ervan mogen verwachten. Degener: “Alle leerlingen hebben recht op toegang tot het regulier onderwijs.”

Het ‘VN-verdrag voor de rechten van personen met een handicap’ is net als het VN-kinderrechtenverdrag en het VN-vrouwenverdrag, een mensenrechtenverdrag. Het is in 2006 door de Verenigde Naties goedgekeurd en daarmee het jongste mensenrechtenverdrag. Inmiddels hebben 151 landen het verdrag in eigen land bekrachtigd (geratificeerd). Degener: “Daar zijn we blij mee.”

VN-verdrag in het kort

Het 'VN-verdrag voor de rechten van personen met een handicap' is nodig omdat in veel landen mensen met een handicap niet volwaardig kunnen meedoen aan de samenleving. Het verdrag richt zich op situaties waarin mensen met een handicap vaak nog een achterstand hebben. Het gaat over recht op: gelijke behandeling, gelijke toegang, eigen regie en participatie, mobiliteit, inclusief onderwijs, werk en een behoorlijke levensstandaard. Het verdrag brengt de inclusieve samenleving dichterbij.

Hoge verwachtingen

Nederlanders met een beperking hebben hoge verwachtingen van het verdrag. Zijn die verwachtingen terecht? Degener: "Ja en nee. Ja, omdat het een revolutionair verdrag is. Het is het beste middel dat we ooit hebben gehad. Er is bijvoorbeeld geen ander internationaal instrument dat zo duidelijk recht geeft op inclusief onderwijs."

Tegelijkertijd tempert Degener de hoge verwachtingen en doet een beroep op het geduld: "Geen enkel mensenrechtenverdrag is 'over night' geïmplementeerd. Uitvoering van een mensenrechtenverdrag neemt jaren in beslag."

Schending van mensenrechten

Als een land de verplichtingen van het verdrag niet nakomt, is er dan sprake van mensenrechtenschending? Degener antwoordt direct en met klem: "Ja, natuurlijk!"

Toch zal het VN-comité dat nooit een land expliciet verwijten. "We zeggen nooit tegen een land: jullie schenden mensenrechten. We zeggen wel: we zijn bezorgd."

Waarom kiest het VN-comité voor deze zachte benadering? Degener legt uit dat het niet zozeer een keuze is. "Mensenrechten kun je niet afdwingen; behalve met een oorlog. Dat is inherent aan mensenrechten. Er is geen internationale rechtbank waaraan we schending van mensenrechten kunnen voorleggen. We zijn dus afhankelijk van de goede wil van een land. Daarom zoeken we altijd de constructieve dialoog. Landen zullen het verdrag vrijwillig moeten uitvoeren."

Rapportage

Toch is de uitvoering van het VN-verdrag niet vrijblijvend. Een land dat het verdrag geratificeerd heeft, moet twee jaar na de ratificatie bij het VN-comité verantwoording afleggen over de uitvoering van het verdrag. Waarop beoordeelt het comité of een land het verdrag goed uitvoert? Degener: "Bij elk artikel uit het verdrag stellen we een aantal vragen. Een land moet in een rapportage al die vragen stuk voor stuk beantwoorden. Veel landen beantwoorden niet alle vragen. Alle onbeantwoorde vragen leggen we, samen met onze zorgen, nog een keer aan een land voor. Daarna volgt een hoorzitting in Genève."

Niet alleen de regering, ook belangenorganisaties kunnen een rapportage indienen bij het VN-comité. Het comité hecht zeer aan deze zogenaamde schaduwrapportages. Degener: "Deze schaduwrapportages zijn ongelooflijk belangrijk voor ons. Zonder die rapportages kunnen we ons werk niet goed doen. Regeringen hebben namelijk vaak de neiging om het mooier te maken dan het is. Goede schaduwrapportages geven ons bewijzen."

Zelfstandig stemmen

Het VN-comité heeft inmiddels 19 landen gecontroleerd en beoordeeld op de uitvoering van het verdrag. Wat heeft het verdrag in die landen opgeleverd? Als lid van het comité kan Degener geen uitspraken doen over individuele landen. Wel kan ze aangeven wat algemeen opvalt. Degener: "Bijna alle landen hebben na de ratificatie hun wetgeving op het gebied van stemrecht aangepast, waardoor mensen met een verstandelijke beperking, mensen met een visuele beperking en mensen in een rolstoel in hun land het recht hebben gekregen zelfstandig te stemmen. Dat is een enorme verbetering!"

Onderwijs

Minder positief is Degener over de verbeteringen op het gebied van onderwijs. Degener: "Landen hebben hun onderwijswetgeving aangepast, maar vaak is dat niet goed genoeg." Veel landen hebben de verplichtingen van het artikel over onderwijs (art 24) niet goed begrepen, stelt Degener. "Artikel 24 betekent in de basis dat gescheiden onderwijsvormen moeten worden afgeschaft."

Degener wijst op een veel voorkomend misverstand: "Veel ouders en scholen denken dat het een recht is om te kunnen kiezen tussen speciaal en regulier onderwijs. Dat is niet waar. Dat is niet de essentie van artikel 24. De essentie van artikel 24 is dat alle leerlingen recht hebben op toegang tot het regulier onderwijs, met redelijke aanpassingen en individuele begeleiding. Dat betekent overigens niet dat speciale scholen verboden zijn. Het betekent dat elke leerlingen recht heeft op inclusief onderwijs. Dus ook dove, doofblinde en blinde kinderen hebben recht op toegang tot het regulier onderwijs, met de specifieke ondersteuning die zij nodig hebben."

Inclusie

Het recht op toegang tot het reguliere systeem geldt niet alleen voor onderwijs, maar voor alle aspecten in de samenleving, dus ook voor bijvoorbeeld wonen en werken. Dit recht op toegang tot de algemene systemen is wat we bedoelen als we praten over inclusie. Aparte woon-, werk- en onderwijssystemen houden exclusie in de stand. Degener: "Voor veel West-Europese landen zoals Nederland, waar relatief veel kinderen gebruik maken van speciaal onderwijs en relatief veel mensen werken en wonen in beschutte systemen, is naleving van dit recht een flinke uitdaging."

Nederland

De verwachting is dus dat Nederland in juli 2015 het verdrag gaat bekrachtigen. Hiervoor moeten de Tweede Kamer en de Eerste Kamer eerst twee wetten aannemen: de Goedkeuringswet en de Uitvoeringswet. Deze wetten zijn inmiddels naar de Tweede Kamer gestuurd en worden begin 2015 behandeld. Het VN-comité zal dan in 2017 beoordelen hoe ver Nederland gevorderd is met de uitvoering van het verdrag. De voor het comité zo belangrijke schaduwrapportage komt er zeker ook. De Alliantie voor Implementatie van het VN-verdrag, een samenwerkingsverband van organisaties van mensen met een beperking, aandoening of ziekte (waaronder Ieder(in)), zal zo'n schaduwrapportage opstellen en aanbieden aan het VN-comité.

Dat het verdrag hoe dan ook zorgvuldig moet worden uitgevoerd, kan geen punt van discussie zijn. Het gaat tenslotte om fundamentele rechten. Degener bevestigt dat klip en klaar: "It's all about human rights" ("het gaat over mensenrechten").

© Ieder(in)

tekst Margreet Jonge Poerink

beeld Anja Cord

Meer informatie over het VN-verdrag op www.meedoeniseenmensenrecht.nl, www.vnverdragwaarmaken.nl en www.iederin.nl (ga naar Thema Recht en Inclusie).

VN-comité over België

België ratificeerde het VN-verdrag in 2009. Het VN-comité heeft inmiddels een eerste beoordeling gegeven over hoe België het verdrag uitvoert. GRIP, de Belgische organisatie voor Gelijke Rechten voor Ieder Persoon met een handicap, meldt op haar website dat in België mensen met een handicap nog veel te vaak doorverwezen worden naar aparte circuits zoals collectieve woonvoorzieningen, buitengewoon onderwijs en beschutte werkplaatsen.

Fragmenten uit het verslag van het VN-comité (bron www.gripvzw.be):

Over wonen: 'Het comité stelt met bezorgdheid vast dat er een hoge doorverwijzing van personen met een handicap gebeurt naar instellingen en dat er geen plan is voor deïstitutionalisering. Personen hebben weinig keuzemogelijkheden voor onafhankelijk leven, gezien er een tekort aan ondersteuning is in de vorm van persoonlijke assistentie'.

Over onderwijs: 'Aangezien inclusief onderwijs niet wordt gegarandeerd, blijft het systeem van buitengewoon onderwijs te vaak de optie'.

Over werk: 'Het comité stelt met bezorgdheid vast dat een laag aantal personen met een handicap tewerkgesteld is in de reguliere tewerkstelling'.

Over toegankelijkheid: 'Het Comité is bezorgd over het gebrek aan toegankelijkheid voor mensen met een handicap, er is geen nationaal plan met duidelijke gekwantificeerde doelstellingen en het gebrek aan toegankelijkheid is niet voldoende erkent als een probleem.'